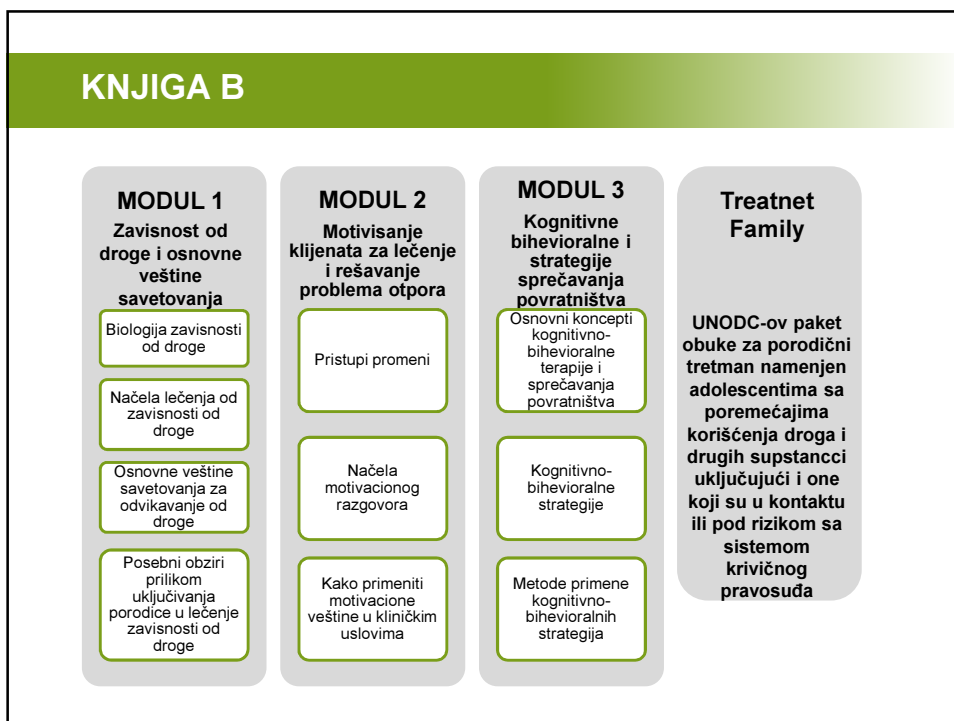

1

2

Elementi porodične terapije za
adolescente sa poremećajima
uzrokovanim upotrebom droge

3

4

Ciljevi obuke Treatnet Family

- ▶ Razumeti kako funkcioniše porodična terapija i kako može da pomogne ljudima koji imaju poremećaje usled korišćenja supstanci, uključujući i one u kontaktu sa sistemom krivičnog pravosuđa
- ▶ Razumeti kako podržati adolescente sa poremećajima usled korišćenja supstanci
- ▶ Početi sa primenom Porodične terapije u svakodnevnoj praksi
- ▶ Proširiti vidike, angažovati partnere iz zajednice i početi sa sistematičnim oblikovanjem definicije ovog problema

5

5

Treatnet Family

Elementi porodične terapije za adolescente sa poremećajima usled korišćenja supstanci

1
Uvod u porodičnu terapiju i Treatnet Family

2
Osnovne strategije porodične terapije

3
Faze i intervencije porodične terapije

4
Moguća pitanja i teme

5
Mikro-nastava i evaluacija

6

7

8

9

10

Ciljevi obuke

Na kraju ove radionice moći ćete da:

- ▶ Razumete ključne pretpostavke i osnove Porodične terapije (PT)
- ▶ Razumete sistemsko razmišljanje i kako se ono primenjuje u PT
- ▶ Razmišljate o svojim stavovima, znanju i veštinama
- ▶ Koristite shvatanje kulturološkog konteksta u radu

11

U procesu obuke primenjivaće se

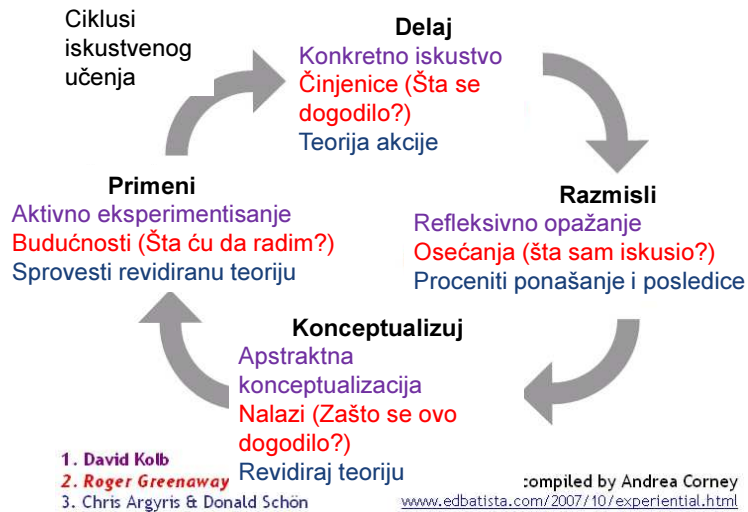

- ▶ Predavanja
- ▶ Diskusija
- ▶ Demonstracija
- ▶ Vežbanje veština
- ▶ Aktivnosti učenja
- ▶ Primeri slučajeva

12

12

Nastavni proces koji ćemo mi primenjivati

13

13

Osnovna pravila mogu biti od pomoći

Evo naših:

- ▶ Počinjemo i završavamo na vreme
- ▶ Svako dobija priliku da govori
- ▶ Govori jedno po jedno
- ▶ Slažemo se da se ne slažemo
- ▶ Učestvujte koliko Vam prija
- ▶ Ne zaboravite na poverljivost
- ▶ Niko ne proverava mejlove, Facebook, i ne surfuje internetom tokom ove radionice
- ▶ Odeća udobna
- ▶ Da li predlažete nešto drugo?
- ▶ Lep provod!

14

14

Kako funkcionise igra uloga

Mi ćemo

- ▶ Raditi u malim grupama od 2-5 ljudi
- ▶ Odrediti svačiju ulogu
- ▶ Objasniti ili pročitati scenario
- ▶ Ponekad tražiti da se uloge zamene

15

15

Korpa za pitanja

16

Šta je Porodična terapija i zašto se koristi sa tinejdžerima koji imaju poremećaje uzrokovane upotrebom supstanci?

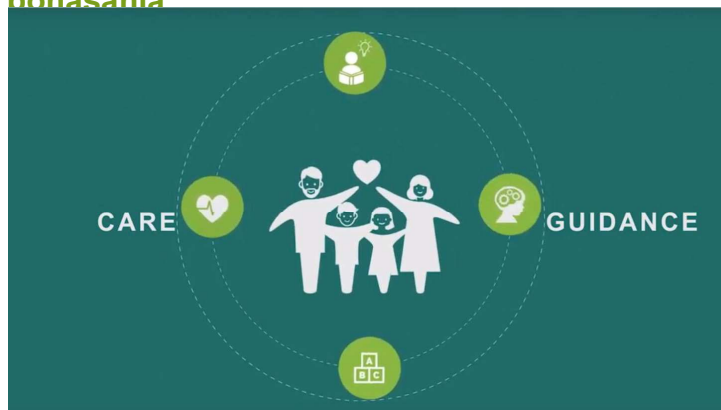

17

17

Video snimak o značaju porodice

Dobro roditeljstvo kao tampon zona koja sprečava upotrebu supstanci i druga problematična ponašanja

18

18

Razmišljajmo!

Porodica može da znači različite stvari za različite ljude.

- ▶ Šta možemo da naučimo o nekome po njegovoj/njenoj porodici?

19

19

Opšte teme koje treba obraditi

- ▶ Teorijske osnove porodične terapije
- ▶ Ključne pretpostavke porodične terapije
- ▶ Kulturološka pitanja
- ▶ Faze tretmana, intervencije i metode procene
- ▶ Dodatna pitanja
- ▶ Rešavanje problema
- ▶ (Praksa mikro-podučavanja)

20

20

Ova radionica će obuhvatiti

- ▶ Kulturološki kontekst
- ▶ Stavove učesnika, znanje i veštine
- ▶ Ključne pretpostavke i osnovne porodične terapije UNODC-a
- ▶ Prelazak na sistemsko razmišljanje

CHECKLIST

21

21

Uzimanje konteksta u obzir

22

Razgovarajmo!

Kulturološki kontekst

- ▶ Na koji način Vaša zajednica gleda na upotrebu droge?
- ▶ Kako se problemi sa drogom tretiraju u Vašoj zajednici?
- ▶ Koji kulturološki, verski, duhovni i faktori zajednice mogu da sputavaju ili pomažu rešavanje problema upotrebe droge?
- ▶ Kako definišete porodicu? Koja je uloga porodice u bavljenju pitanjem upotrebe droge?
- ▶ Kako bi Vaši članovi porodice reagovali na porodičnu intervenciju?
- ▶ Šta još treba da znam o kulturološkim, duhovnim ili faktorima zajednice u svojoj zemlji?

23

23

Vreme je za refleksiju!

Vaša prethodna obuka i iskustvo

- ▶ Kakav je Vaš pristup pružanju usluga mladima koji koriste drogu?
- ▶ Šta verujete da ide dobro?
- ▶ Kakva su Vaša iskustva u radu sa porodicama i izlaganjem na teme porodične terapije?
- ▶ Šta je pomoglo? A šta nije? Šta je predstavljalo najveći izazov?
- ▶ Da li radije vidate klijente i njihove porodice na klinici ili u klijentovoj kući? Zašto?
- ▶ Šta Vi smatrate "porodicom?"

24

24

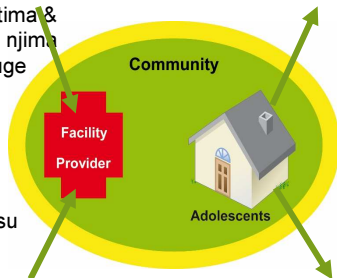
Pružanje zdravstvenih usluga adolescentima

Stavke pružanja usluge

- Omogućiti adolescentima da dobiju zdravstvene usluge koje su im potrebne
- Privlačne su adolescentima & pune poštovanja prema njima
- Pružiti zdravstvene usluge koje su adolescentima potrebne

Pružaoци usluga

- Ne osuđuju & uviđavni su u postupanju sa adolescentima
- Pružaju usluge na pravi način

Članovi zajednice

Podržavaju pružanje usluga adolescentima.

Adolescenti

- Svesni su usluga koje se pružaju
- Sposobni su (& i osećaju se tako) & voljni da dobiju zdravstvene usluge koje su im potrebne

25

25

Teorijske osnove porodične terapije

26

Teorijski okviri koji čine osnov PT

Četiri teorijska okvira u osnovi porodične terapije

- ▶ Teorija porodičnih sistema
- ▶ Teorija ekoloških sistema
- ▶ Teorija društvene konstrukcije
- ▶ Teorije društvenog učenja / ponašanja

27

27

Četiri teorijska okvira u osnovi porodične terapije

1. Teorija porodičnih sistema

28

28

Četiri teorijska okvira u osnovi porodične terapije

2. Teorija ekosistema

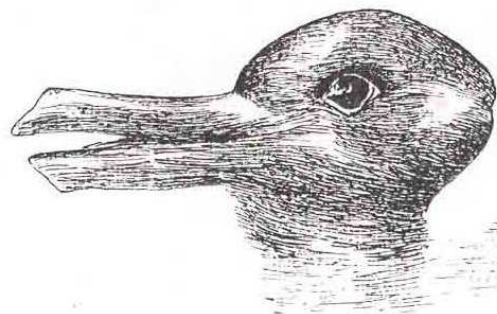

29

29

Četiri teorijska okvira u osnovi porodične terapije

3. Teorija društvene konstrukcije

30

30

Četiri teorijska okvira u osnovi porodične terapije

4. Teorije društvenog učenja/ponašanja

This Photo by Unknown Author is licensed under [CC BY-SA](#)

This Photo by Unknown Author is licensed under [CC BY-SA-NC](#)

31

31

Ključne pretpostavke i osnove porodične terapije

32

Ključne pretpostavke i osnove porodične terapije

1. Adolescencija (SZO:10-19) je važan prelazak

- ▶ Prelazak iz detinjstva u zrelost
- ▶ Fizički razvoj
- ▶ Kognitivni razvoj
- ▶ Egocentrizam
- ▶ Društveno-ekonomski razvoj

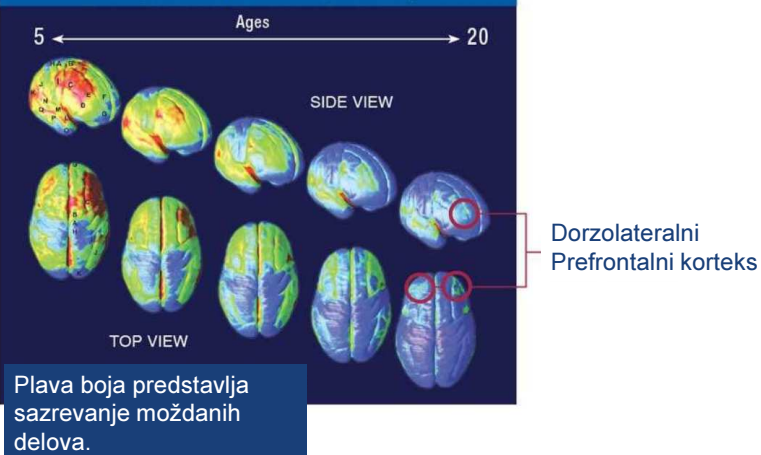
This photo by unknown author is licensed under [CC BY-NC-ND](#)

33

33

Razvoj mozga

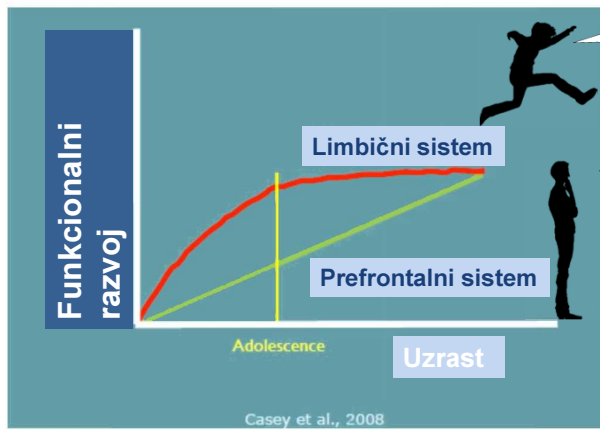
Slike razvoja mozga kod zdrave dece i tinejdžera (5-20 godina)

34

34

Neuravnotežen razvoj

Samo uradi to!

Prvo razmisli o tome...

Casey et al., 2008

35

35

Video primer

Sara i njena baka analiziraju svoj odnos

36

36

Jedna važna činjenica

Mnogi veruju da tinejdžeri tokom upotrebe droge jednostavno traže zadovoljstvo. Međutim, po naučnim dokazima, ima faktora kao što je izloženost upotrebi droge, zanemarivanje, nasilje i drugi **porodični faktori**, koji su doveli do ranjivosti da se posegne za drogom.

37

37

Ključne pretpostavke i osnove porodične terapije

2. Osnovno znanje o upotrebi droge i poremećajima uzrokovanim upotrebom droge (DUD) je važno

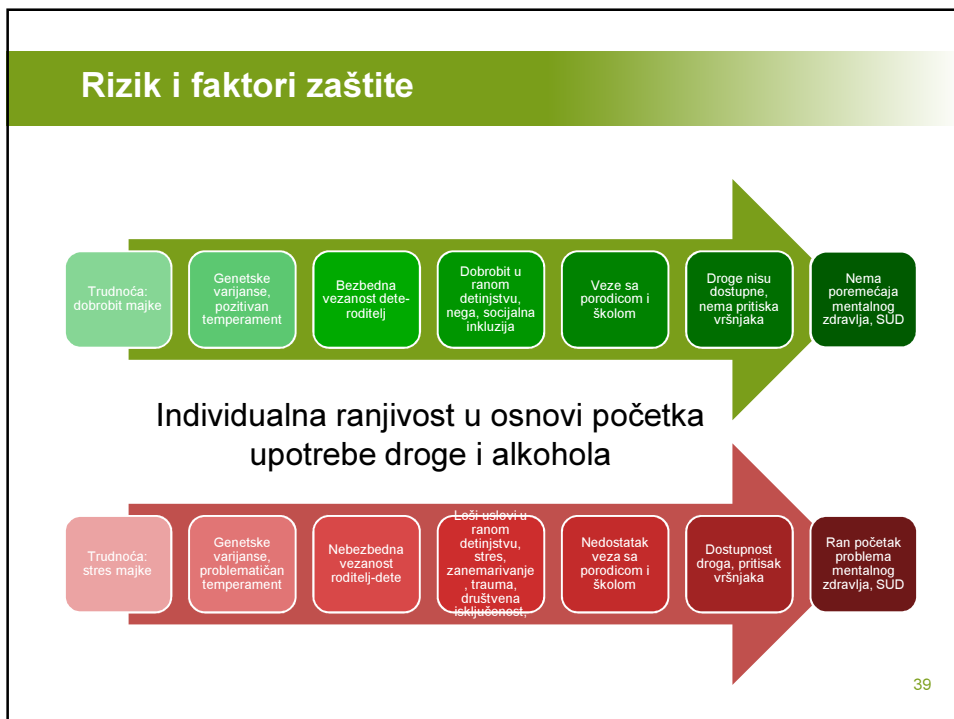
- ▶ Zavisnost od droge smatra se multifaktorskim zdravstvenim poremećajem koji je često praćen tokom povratka drogi i pojavom hronične bolesti

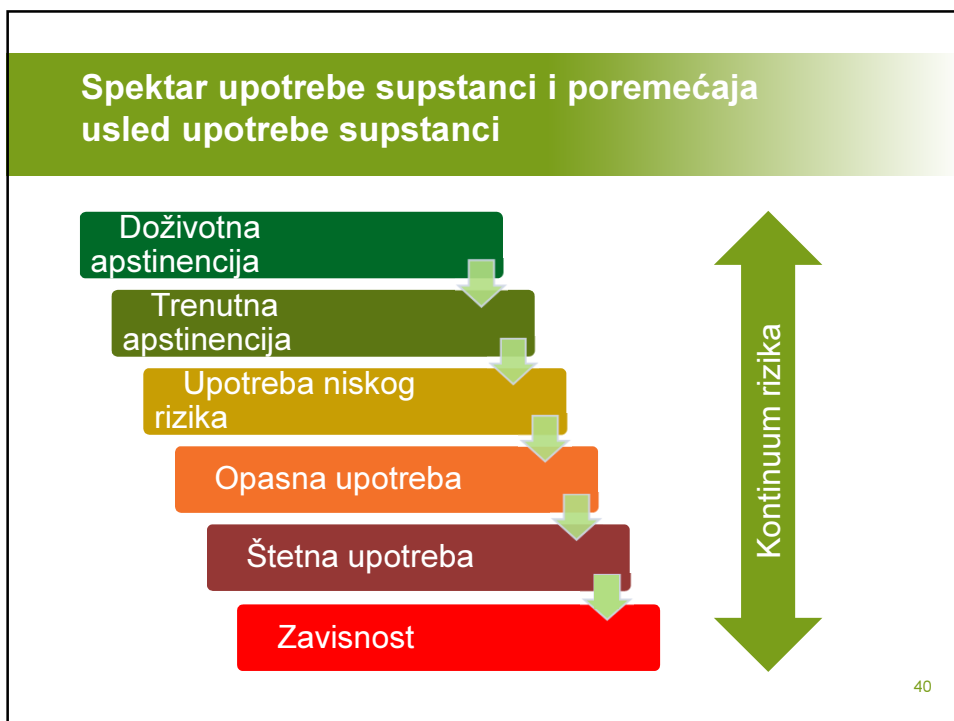
UNODC-SZO

38

38

39

40

Spektar upotrebe supstanci

▶ **Opasna upotreba**

- Obrazac upotrebe supstanci koji povećava rizik od štetnih posledica

▶ **Štetna upotreba**

- Obrazac upotrebe psihoaktivnih supstanci koji izaziva štetu po zdravlje (fizičko ili mentalno). Obično, ali ne bez izuzetka, ima negativne društvene posledice.

41

41

Zavisnost od supstanci

Kriterijumi za dijagnostiku

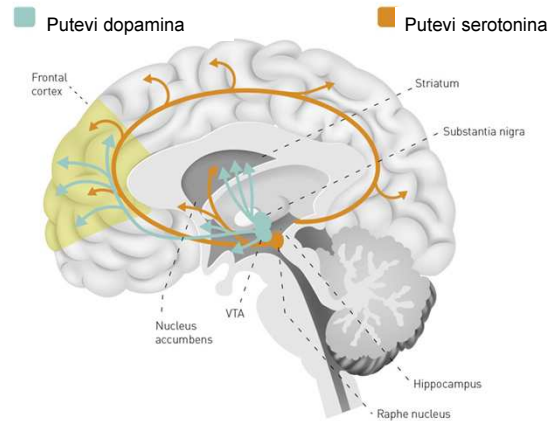
- ▶ Teškoće u kontrolisanju
- ▶ Apstinentska kriza
- ▶ Tolerancija
- ▶ Zapostavljanje alternativnih užitaka
- ▶ Istrajavanje uprkos štetnim posledicama

42

42

Mozak

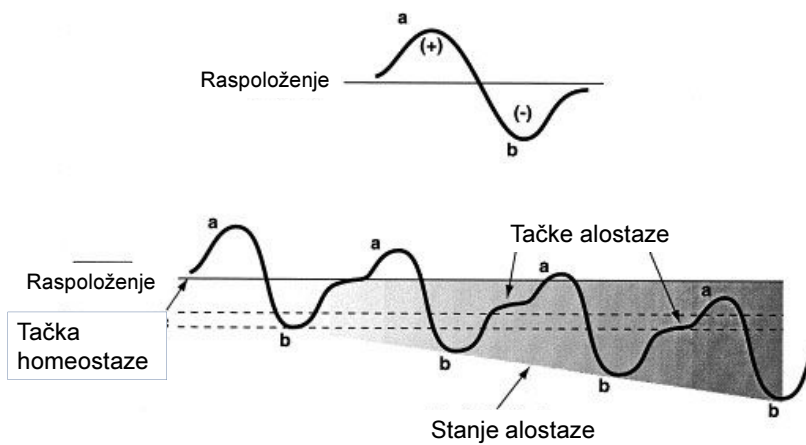
Dugotrajni izazovi u načinu na koji mozak funkcioniše menjaju sisteme motivacije, učenja i odlučivanja.

43

43

Model alostaze– zavisnost od droge

Koob et. al., 2007

44

44

Važni termini za razumevanje poremećaja uzrokovanih upotrebom droge

- ▶ Psihološka žudnja
- ▶ Tolerancija
- ▶ Apstidentska kriza
- ▶ Zapostavljanje drugih interesovanja
- ▶ Kompulzivno traženje/uzimanje droge uprkos negativnim posledicama

45

45

Shvatanje žudnje

- ▶ Psihološka žudnja
- ▶ Hvatanje u koštac sa žudnjom je glavni cilj za sprečavanje povratka drogi

46

46

Osnovne činjenice o žudnji

- ▶ Bavljenje žudnjom je važno u promeni upotrebe droge
- ▶ Žudnja se može nastaviti i dugo nakon prestanka uzimanja
 - Pacijent sa istorijom uzimanja teških droga može doživeti jače nagone

47

47

Nekoliko osnovnih činjenica o žudnji

- ▶ Žudnju mogu podstaći
 - Ljudi
 - Situacije
 - Osećanja
 - Stvari
 - Mesto

Ili bilo šta što je bilo povezano sa supstancom u prošlosti
- ▶ Žudnja gubi snagu ako je ne pojača upotreba supstanci
 - Povremena upotreba održava žudnju u životu
 - Prićaćemo više o upravljanju žudnjom kad dođemo do porodičnih intervencija

48

48

Razmišljajmo!

Osnovno znanje o upotrebi droge i poremećajima uzrokovanim upotrebom droge

- ▶ Koje droge se najčešće koriste u Vašoj zemlji/regionu?
- ▶ Da li je drugačija upotreba droga kod mladih ljudi? A kod dečaka u odnosu na devojčice?
- ▶ Da li je prisutna značajna stigma?
- ▶ Koje su standardne podrške/tretmani za korisnike supstanci? Ograničenja?
- ▶ Koja je uloga porodica u tekućem tretmanu poremećaja uzrokovanih drogom?
- ▶ Da li je sistem pravosuđa često angažovan oko mladih i njihovih porodica?

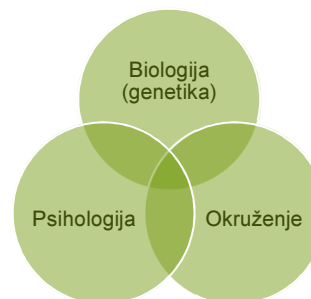
49

49

Osnovno shvatanje droge i zavisnosti

Biopsihološki model

- ▶ Uzima u obzir interakciju bioloških, psiholoških i društvenih faktora
- ▶ Ovaj okvir poslužio je kao osnov za razumevanje zdravog razvoja
- ▶ Često se koristi kao vodič za ciljeve intervencije mimo čisto bioloških faktora

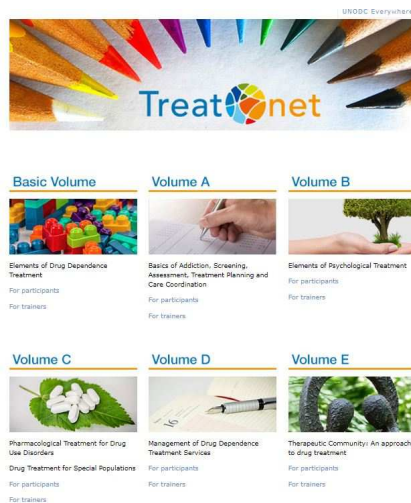

50

50

Materijali za obuku UNODC Treatnet

- ▶ Posetite sajt UNODC: unodc.org
- ▶ Teme (s leve strane):
Prevenција upotrebe droga, tretman i nega (otvoriti)
- ▶ Tretman i nega (kliknuti)
- ▶ Spuštati da bi se videli Resursi tretmana (kliknuti)
- ▶ Kliknuti “pročitajte još” psole teksta koji predstavlja Treatnet

51

51

Još činjenica o drogi i zavisnosti

Paket za obuku UNODC Treatnet

- ▶ Knjiga A, uvodni modul “Osnove zavisnosti”
- ▶ Osnovna knjiga, naročito Modul 1 “Koncept zavisnosti od droge i načela odvikavanja od droge”

52

52

Ključne pretpostavke i osnove Porodične terapije UN

3. Dokazi iz istraživanja potkrepljuju porodičnu terapiju sa adolescentimakoji imaju poremećaj usled upotrebe supstanci

- ▶ Veće smanjenje upotrebe supstanci nego kod alternativnih tretmana (uključujući individualne, grupne i psihoedukaciju)
- ▶ Dosledno se ostvaruju značajni efekti tretmana u odnosu na period pre tretmana
- ▶ Smanjenje upotrebe droge često se održava još jednu godinu nastavka u studijama
- ▶ Povećava angažovanje i zadržavanje

53

53

Zasnovana na dokazima

Po citatima Svetske zdravstvene organizacije

WHO Recommendations:

Psychosocial interventions including contingency management, and cognitive behavioural therapy (CBT) and family therapy can be offered for the treatment of psychostimulant dependence. Although many of the research trials use monetary reinforcement, use of contingency management should be adapted to the culture and population with input from patients.

Psychosocial interventions based on cognitive behavioural therapy or motivational enhancement therapy (MET) or family therapy can be offered for the management of cannabis dependence.

Behavioural interventions for children and adolescents, and caregiver skills training, may be offered for the treatment of behavioural disorders.

Psychosocial interventions including cognitive behavioural therapy (CBT), couples therapy, psychodynamic therapy, behavioural therapies, social network therapy, contingency management and motivational interventions, and twelve-step facilitation can be offered for the treatment of alcohol dependence.

(mhGAP, 2015)

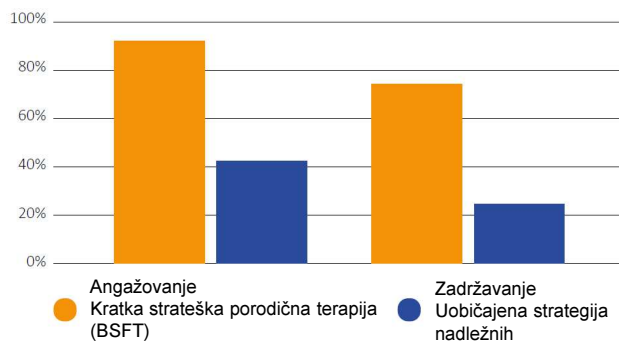
WHO, MhGap evidence centre (cannabis, stimulants), 2015

54

54

Zasnovana na dokazima: Angažovanje & zadržavanje na tretmanu

Angažovanje i zadržavanje problematične mlade osobe i članova porodice

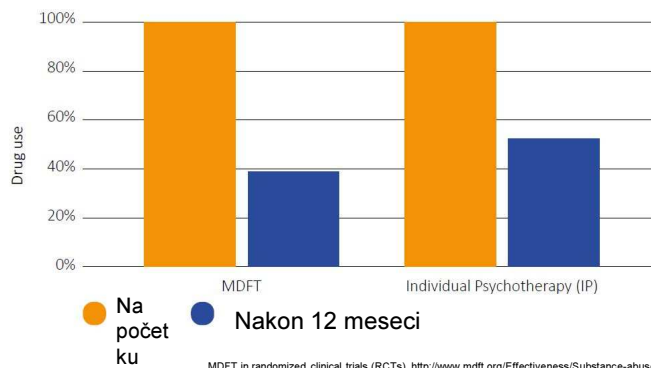
Szapocznik et al. 1988 in BSFT Program Effectiveness.

55

55

Zasnovana na dokazima: Smanjenje upotrebe kanabisa

Smanjenje upotrebe droge

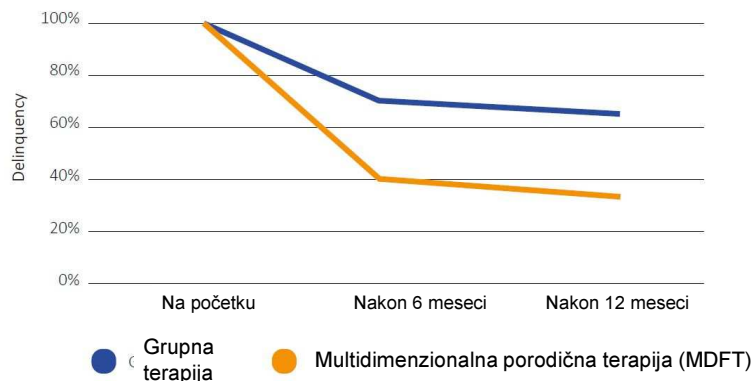
MDFT in randomized clinical trials (RCTs). <http://www.mdft.org/Effectiveness/Substance-abuse>

56

56

Zasnovana na dokazima: smanjenje delikvencije

Delinquency reduction

MDFT in randomized clinical trials (RCTs)

57

57

Drugi ishodi

Porodična terapija pokazala je i:

- ▶ Veća promena kod roditelja koji su prijavili **probleme u ponašanju** i kod adolescenata koji su prijavili **emocionalne probleme**
- ▶ **Manje dana zatvorske kazne i manje izmeštanja iz porodice**
- ▶ **Veći napredak u akademskom funkcionisanju** uključujući ocene, pohađanje nastave, prijave problema u školi
- ▶ **Bolje funkcionisanje porodice**

This Photo by Unknown Author is licensed under CC BY-NC-ND

58

58

Ključne pretpostavke porodične terapije

1. Porodica je primaran sistem u životu
2. Lošije funkcionisanje na nivou porodice može uticati na funkcionisanju drugih nivoa (npr. škola, vršnjačke mreže, itd.)
3. Odnosi sa članovima porodice mogu doprineti poboljšanju ili pogoršanju problema člana

59

59

Ključne pretpostavke porodične terapije

4. Porodična terapija za individualne probleme (npr. upotreba supstanci) može da poboljša i situaciju sa drugim problemima (npr. ocene)
5. Porodična terapija ne fokusira se samo na individualno, nego i na **porodične interakcije**. Ove interakcije oblikuju to kako se članovi porodice ponašaju u drugim kontekstima.

60

60

Ključne pretpostavke porodične terapije

6. Primaran fokus seansi treba da bude na odnosima među članovima porodice. Porodični terapeut želi da **prekine problematične cikluse, nedelotvornu komunikaciju i štetna ponašanja** koja trenutno primenjuju članovi porodice da bi zadovoljili svoje emocionalne i međusobne potrebe.
7. Promena u porodičnoj terapiji može da utiče na ponašanje svakog člana porodice. Tako se **članovi porodice** podstiču da budu **deo rešenja**.

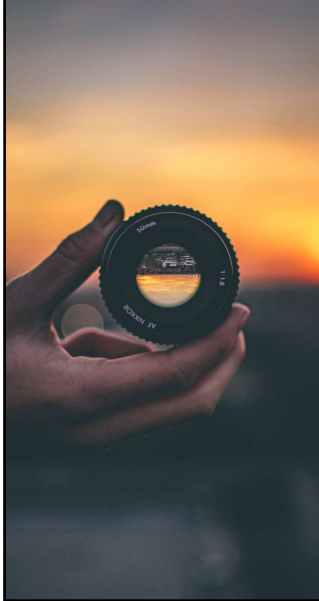
61

61

62

Gledajte kroz drugu prizmu

“Puno je lampi, ali samo jedan plamen.”

Rumi

“Plemenit um može da nepristrasno vidi pitanje sa svih strana.”

Konfučije

63

63

Razmišljajmo!

Sistemsko razmišljanje

- ▶ Šta su sistemi?
- ▶ Šta je sistemske razmišljanje?
- ▶ Zašto treba da se nauči ovaj način razmišljanja?
- ▶ Kako sistemske razmišljanje utiče na tretman?

64

64

Sistemsko razmišljanje

- ▶ Povezivanje sistema razmišljanja sa porodicama i porodičnom terapijom
- ▶ Povezivanje sistemskog razmišljanja sa upotrebom droge kod adolescenata i tretmanom

65

65

Primer slučaja

Sistemsko razmišljanje

- ▶ Sistemsko prepoznavanje problema
- ▶ Razvoj sistemske hipoteze
- ▶ Testiranje sistemske hipoteze

66

66

Posmatrajmo!

Sistemsko razmišljanje

Demonstracija sistemske hipoteze

- ▶ Kako će to upravljati Vašom strategijom intervencije?
- ▶ Kod koga intervenišete i kako?

67

67

Vežbajmo!

Igra uloga za sistemsko razmišljanje

Upamtite da terapeut treba da:

- ▶ Sledi sistemsku hipotezu
- ▶ Izbegnite krivicu i sramotu
- ▶ Fokus na pozitivnoj nameri
- ▶ Pružite svima afirmaciju
- ▶ Držite se više sadašnjosti nego prošlosti

68

68

Razmišljanja na kraju radionice

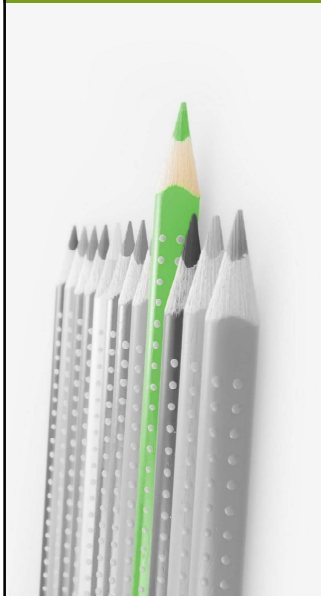

- ▶ Šta Vam je danas imalo najviše smisla?
- ▶ Šta ćete upamtiti od ovoga?
- ▶ Šta Vam je najviše prijalo?
- ▶ Kako ćete koristiti ove informacije?
- ▶ Koju(-e) veštinu(-) mislite da ćete primenjivati u radu?

69

69

Šta treba upamtiti

- ▶ Porodica je primaran sistem u životu
- ▶ Adolescencija je važan prelaz
- ▶ Porodična terapija fokusirana je na porodične interakcije
- ▶ Osnovno znanje o upotrebi droge i poremećajima uzrokovanim upotrebom droge je važno
- ▶ Dokazi iz istraživanja potkrepljuju porodičnu terapiju

70

70

71